

Amerikkakeskeinen esitys persoonallisuushäiriöiden historiasta

Arvio teoksesta Horwitz, Allan V. *Personality Disorders: A Short History of Narcissistic, Borderline, Antisocial, and Other Types*. John Hopkins University Press. 2023. 240 s. ISBN 978-142-1446-10-3.

Markus Hulkko

Allan V. Horwitz on amerikkalaisen Rutgersin yliopiston sosiologian emeritusprofessori, jolla on takanaan pitkä ura mielenterveyshistorian tutkimuksesta. Vuodesta 1982 lähtien hän on julkaissut yhteensä kaksitoista teosta, jotka käsittelevät pääosin psykiatrian historiaa. Horwitzin viimeisin kirja *Personality Disorders: A Short History of Narcissistic, Borderline, Antisocial, and Other Types* (2023) on lyhyt, mutta kattava teos persoonallisuushäiriöiden käsitteellisen kehityksen historiasta. Noin 200-sivuinen teos käy aiheen läpi antiikin ajoista lähtien, tarkentaen otettaan aina nykyaikaa lähestyttäessä. Theofrastoksen ja Aristoteleen kautta päädytään tarkastelemaan Sigmund Freudia ja Emil Kraepelinia, sekä lopulta nykypäivän merkittäviä psykiatrian ja psykologian vaikuttajia. Teoksen painopiste on kuitenkin selkeästi 1800- ja 1900-luvuissa, näitä edeltävien aikakausien jääden huomattavasti vähemmälle huomiolle.

Teoksen ansiokkain saavutus on laajemman persoonallisuustutkimuksen kehityksen havainnollistaminen, sekä sen kytkeminen persoonallisuushäiriöiden syntytarinaan. Vaikka varhaisimmat kuvaukset poikkeavista luonnetyypeistä syntyivät jo Theofrastoksen kirjoituksissa 300-luvulla eaa. (s. 1–2), ilmestyi ensimmäinen varsinainen persoonallisuushäiriö lääkärien ammattikieleen vasta 1800-luvun alussa. Vuonna 1835 brittiläinen lääkäri James Prichard kuvaili teoksessaan *A Treatise on Insanity and Other Disorders Affecting the Mind* ”moraalista hulluutta,” joka muistuttaa pitkälti nykyistä epäsosiaalista persoonallisuushäiriötä. (s. 20–21.) Prichardin myötä syntyi myös perinne luokitella yhteiskunnallisesti ongelmalliset luonteenpiirteet osaksi mielenhäiriöitä. (s. 20–21.) *Personality Disorders* on jaettu seitsemään suurin piirtein samanmittaiseen lukuun, jotka etenevät pitkälti kronologisesti ja sisältävät omat tiiviit päätäntökappaleensa. Viimeisessä kappaleessa käydään yhteenvedona läpi aikaisemmat teemat ja pohditaan niiden merkitystä.

Persoonallisuushäiriöiden jäljillä

Lukukokemuksena Horwitzin kirja on selkeästi ja sujuvasti kirjoitettu, vaatien lukijalta huomattavan vähän vaivaa sisällön omaksumiseksi. Sisällön osalta Horwitz kuvailee kiehtovasti 1800- ja 1900-lukujen aikana ilmentyneitä ristiriitaisia näkemyksiä persoonallisuuden teoreettisista ulottuvuuksista. Siinä missä psykoanalyttikot kuten Freud näkivät persoonallisuuden ja sen prosessit pitkälti ajasta ja kulttuurista riippumattomina ilmiöinä, painottivat tieteenalat kuten antropologia sen kulttuurisidonnaisuutta. Patologiset piirteet teollistuneissa länsimaissa saattoivat olla hyväksytyjä muissa kulttuureissa, sekä päinvastoin.

Merkittävään rooliin nousee myös psykologian synty ja sen pyrkimys saada jalansijaa varteenotettavana tieteenä. Älykkyystutkimuksessa hyödynnetyt tilastolliset menetelmät valjastettiin psykologien toimesta persoonallisuuden tutkimukseen, ja tämä vaikutus näkyy vielä nykypäivänäkin uusiin diagnostisiin luokittelumenetelmiin liittyvissä väittelyissä. Ovatko persoonallisuushäiriöt selkeitä kategorioihin sopivia luonnehäiriöitä, kuten epävakaa, narsistinen tai antisosiaalinen, vai olemmeko me kaikki persoonallisuuden kirjolla, jossa esiintyy yksittäisiä piirteitä eri voimakkuuksilla? Horwitz kertoo teoksessaan, kuinka näistä jälkimmäinen näkemys yritettiin tuoda osaksi amerikkalaisen DSM-luokituksen (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) viidettä painosta, mutta se sai osakseen paljon vastustusta potilaiden kanssa työskenteleviltä psykiatreilta. Yksittäisten piirteiden voimakkuutta mittaava malli vaati yksinkertaisesti liikaa aikaa. (s. 148–149.) Tämän kaltaiset kysymykset tuovat kirjan aiheen lähelle lukijaa, luoden lukukokemuksen, jossa jää paljon tilaa omalle pohdinnalle ja mielipiteiden muodostamiselle.

Amerikkakeskeinen esitys

Selkein ongelma Horwitzin kirjassa on toisen maailmansodan jälkeinen huomattava amerikkakeskeisyys. Yhdysvalloissa käytössä olevan DSM-luokituksen historiaa käsitellään hyvinkin seikkaperäisesti, mutta kansainvälisempi ICD-luokitus (International Classification of Diseases) jää lähes kokonaan paitsioon. Suomalainen lukija jää pohtimaan mahdollisia eroavaisuuksia persoonallisuushäiriöiden diagnostisten kriteereiden kehityksessä Atlantin molemmin puolin. Amerikkakeskeisyydestä huolimatta Horwitz onnistuu luomaan selkeän kuvan persoonallisuushäiriöiden ongelmallisesta asemasta psykiatriassa. Ne eivät ole henkilön luonteesta erotettavia psykiatrisia häiriöitä samalla tavoin kuin skitsofrenia, pakko-oireinen häiriö tai masennus, vaan erottamaton osa ihmisen persoonallisuutta ja identiteettiä. Persoonallisuushäiriöt ovat myös, kuten Horwitz tuo toistuvasti esille, arvolatautuneita tulkintoja henkilön tavasta toimia osana yhteiskuntaa.

Horwitz on haluton ottamaan pontevasti kantaa persoonallisuushäiriöiden historiaa värittäneisiin näkemyseroihin, tyytyen pääosin vain kuvailemaan eri koulukuntien ajatuksia. Hyvä esimerkki vaihtoehtoisesta lähestymistavasta on muun muassa Petteri Pietikäisen *Hulluuden historia* (2013), jonka kaltaista lujan kriittistä otetta lukija jäi Horwitziltakin kaipaamaan. Tämä on kuitenkin annettava hänelle ainakin osittain anteeksi, sillä Allan V. Horwitz ei ole koulutukseltaan psykiatri tai psykologi, joten hänellä voidaan olettaa olevan luonnollinen kynnys näiden alojen liian voimakkaaseen kritisoimiseen.

Yhteenveto

Kokonaisuutena Horwitzin kirja on laadukas lisä psykiatrian historiaa käsittelevien teosten joukkoon. Se toimii sekä viikonloppulukemisena aiheesta kiinnostuneille, että tenttikirjana lääketieteen historiaa, tai tarkemmin psykiatrian historiaa, käsitteleville kurseille. Lisäksi Horwitzin kirjassa painottuu sen ajankohtaisuus ammattiaan harjoittaville psykologeille ja psykiatreille. Teoksen tiivis mitta antaisi kiireellisellekin mielenterveyden ammattilaiselle mahdollisuuden perehtyä siihen historialliseen painolastiin, joka nykyisillä persoonallisuushäiriöillä on.

Teoksen kronologinen ote luo helposti hahmotettavan kokonaiskuvan persoonallisuushäiriöiden vaiheikkaasta ja usein ongelmallisesta matkasta nykyisiin diagnostisiin tautiluokituksiin. Vaikka Horwitz keskittyy kirjan loppupuolella suomalaisen lukijan näkökulmasta liikaa amerikkalaisen DSM-luokituksen historiaan muun maailman kustannuksella, kykenee hän silti luomaan valaisevan kertomuksen persoonallisuushäiriöiden synnystä ja kehityksestä. Olisikin kiehtovaa lukea tulevaisuudessa enemmän ICD-luokituksen kehityksestä ja siinä esiintyvien persoonallisuushäiriöiden mahdollisista eroavaisuuksista amerikkalaisten sukulaisdiagnoosinsa rinnalla. Kuka ottaisi tämän kirjoitushaasteen vastaan?

FM, väitöskirjatutkija Markus Hulkko, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Kirjallisuus

Prichard, James Cowles. 1835. *A Treatise on Insanity and Other Disorders Affecting the Mind*. London: Sherwood, Gilbert and Piper, <https://wellcomecollection.org/works/m9n5a9qb> [Haettu 1.5.2024].

Pietikäinen, Petteri. 2013. *Hulluuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.